

עו"ד גיל נדל

הסתמכות על ייעוץ משפטי מספקת הגנה נגד אישום פלילי? - לא בהכרח

מדובר בכתב אישום, אשר הוגש נגד יצרנית אביזרי צנרת ומשווקי אביזרי צנרת, ובו יוחסו להם עבירות של קיום הסדר כובל על פי חוק ההגבלים העסקיים - קביעת מחיר מינימום למכירת אביזרי צנרת ללקוחות. היצרנית והמשווקים טענו, בין היתר, כי לא ידעו שהסדר מחיר מינימום מנוגד לחוק, ולכן עומדת להם הגנת "טעות במצב המשפטי". לטענת היצרנית והמשווקים ניתן להם ייעוץ משפטי, שלפיו הפניית המלצה "חד-צדדית" למשווקים בדבר מחיר מינימום מומלץ אינה מהווה הסדר כובל, ובהתאם לכך הם פעלו.

בטרם נספר על הכרעת הדין לעיל, נציין כי בעבר ניתנו שני פסקי דין של בית המשפט העליון, אשר עסקו אף הם בדיני ההגבלים העסקיים ובטענת טעות במצב המשפטי. פסקי הדין האלה קבעו אמות מידה לבחינת תחולת ההגנה של טעות במצב המשפטי: אמת מידה סובייקטיבית, אשר על-פיה נדרש שהטעות תהיה

על-פי חוק העונשין הישראלי, אחת מטענות ההגנה העומדות לרשות הנאשם, המבקש לפטור את עצמו מאחריות פלילית, היא טענת "טעות במצב המשפטי". וזוהי לשון הסעיף המתאים בחוק: "לעניין האחריות הפלילית, אין נפקא מינה אם האדם דימה שמעשהו אינו אסור, עקב טעות בדבר קיומו של איסור פלילי או בדבר הבנתו את האיסור, זולת אם הטעות הייתה בלתי נמנעת באורח סביר".

טענת הגנה זו שכיחה בפרשיות כלכליות, גם בתחום המסים.

לאחרונה, בבית המשפט המחוזי בירושלים ניתנה הכרעת דין אשר עסקה, בין היתר, בטענת "טעות במצב המשפטי". במסגרתה, הנאשמים העלו טענות, כי טעותם נעוצה בהסתמכות על חוות דעת מקצועית של עורך דין (ת"פ 1274/00 מדינת ישראל נ' מודגל בע"מ, פורסם ביום 22.3.10).

היצרנית והמשווקים טענו, בין היתר, כי לא ידעו שהסדר מחיר מינימום מנוגד לחוק, ולכן עומדת להם הגנת "טעות במצב המשפטי". לטענת היצרנית והמשווקים ניתן להם ייעוץ משפטי, שלפיו הפניית המלצה "חד-צדדית" למשווקים בדבר מחיר מינימום מומלץ אינה מהווה הסדר כובל, ובהתאם לכך הם פעלו.

חוות הדעת המשפטית ראוי שתיתן בכתב. כדי שעצה משפטית תקנה לאדם העומד לדין פלילי את האפשרות ליהנות מן ההגנה של טעות במצב המשפטי, עליה להיות רצינית על פניה, ולפיכך, מן הראוי שבדרך כלל תהיה חוות דעת משפטית בכתב, בידי של האדם המסתמך עליה

המתאימים יותר לבירור הדין. בעניין תנובה נקבע, כי חוות דעת משפטית, שיש בה כדי לשמש הגנה מפני אחריות בפלילים כהגנה בלעדית, היא בעלת ערך ומשקל רק אם הנאשם נקט את האמצעי האמור לבירור הדין בהיעדר אמצעים אחרים מתאימים יותר, כגון חוות דעת מוקדמת של רשות מוסמכת לפרש את הדין, שהיא מחילה על הנסיבות מן הסוג הנדון, או קיומו של פסק דין קודם, ונהלים או הנחיות המקובלים באותו העניין.

זאת ועוד. אם בידי המסתמך על הטעות בדין היה מידע קונקרטי הנוגע לסוגיה הנדונה, הוא יובא בחשבון בעת בדיקת כנות הטעות וכנות ההסתמכות על האמצעים שנקט, כדי למנוע טעות בדין. בהקשר זה נקבע, כי כאשר קיימת בפועל אפשרות ממשית לקבל את עמדתה המשפטית של הרשות המוסמכת, ובמיוחד במצב שבו קיים הסדר סטטוטורי המאפשר זאת, טעותו בדין של הנאשם, שהעדיף להסתמך על עצתו המשפטית של עורך דינו, שלא לפנות לרשות המוסמכת, נראית על פני הדברים כטעות שאינה בלתי נמנעת באורח סביר. ה. עצת עורך הדין אמורה לעסוק ישירות במקרה הקונקרטי. בעניין טגר נקבע כי ככלל, הסתמכות על ייעוץ משפטי שנתן עורך דין לא תיחשב לסבירה, אם הייעוץ לא ניתן בקשר למקרה הקונקרטי.

ומכאן נחזור לעניין אביזרי הצנרת. בית המשפט בחן את המבחנים, כפי שהעלה בית המשפט העליון וקבע על-פיהם, כי יש לדחות את טענת היצרנית והמשווקים על טעות במצב המשפטי.

נסביר להלן את הדברים. בית המשפט קבע, כי במקרה זה לא נמסרו לעורך הדין המייעץ פרטים רלוונטיים, מה עוד שההתייעצות עם עורך הדין לא עסקה

כנה; ואמת מידה אובייקטיבית, אשר על-פיה נדרש שהטעות תהיה סבירה ובלתי נמנעת באופן סביר.

בעניין תנובה (ע"פ 845/02) נקבע, כי אמת המידה הסובייקטיבית כוללת היבט של תום הלב, דהיינו, שהסתמכותו של הלקוח על עצת עורך דינו צריך שתיעשה בתום לב. נקבע כי כאשר הלקוח אינו טועה מבחינה סובייקטיבית טעות כנה בנוגע לדין הפלילי, או כאשר הלקוח חושד שמעשהו אסור, הרי הסתמכותו על חוות דעת עורך דינו לא תפטור אותו מאחריות פלילית.

כמו כן נקבע בעניין תנובה, כי על פי אמת המידה האובייקטיבית יש לערוך בחינה, בדיעבד, באשר לסבירות טעותו המשפטית של הנאשם, בהתאם לנסיבות הקונקרטיות הנוגעות לאותו אדם, כמו גם לאפשרויות הקיימות לבירור המצב המשפטי ולשאלה המשפטית שהתעוררה.

בעניין טגר (ע"פ 5672/05) נקבע, כי עקרון תום הלב בא לידי ביטוי בכך שנדרש, כי התנהגותו של הנאשם עם עורך דינו תשקף ניסיון כן ואמיתי לדעת, מה הן דרישות החוק ולעמוד בהן. כמו כן נקבע, כי דרישת הסבירות אופפת את ההסתמכות לאורך כל הדרך, והיא משתרעת הן על מהלך ההתייעצות והן על ההחלטה להסתמך על העצה. היא כוללת את עצם הפנייה לעורך הדין, בחירת עורך הדין, המידע שנמסר לעורך הדין, ואת גודלו וכו'.

פסקי דין אלה קבעו כללי עזר לבחינת אי מניעת הטעות:

- א. קיימת חובה למסור לעורך הדין את תשתית העובדות הרלוונטיות והמלאה, את כל העובדות הרלוונטיות לעניין, ואת המידע המדויק הדרוש לו לשם מתן העצה. לעניין זה קבע בית המשפט חריג והוא - שכאשר מדובר בעורך דין, המצוי באופן שוטף בענייניו של הלקוח, תשתית העובדות לחוות הדעת עשויה להתבסס גם על הידע המצוי בידיעתו של עורך הדין. זאת, בלבד שמבקש חוות הדעת משוכנע, כי העובדות הן בידיעת עורך דינו. עוד נקבע, כי מידע רלוונטי הוא כל מידע הקשור לעניין, שעליו התבקשה עצת עורך הדין ושעשוי להשפיע בצורה כלשהי על עמדתו המקצועית של עורך הדין באשר לחוקיותה של הפעולה, שעליה הוא נותן את חוות דעתו.
- ב. יש צורך, שעורך הדין יהיה מומחה בשאלה שעליה ניתנה חוות הדעת. עם זאת נקבע, כי פנייה לעורך דין, שלכאורה אינו בעל המומחיות המיוחדת, כשלעצמה, אין בה כדי לשלול את תוקפה של ההגנה, והכול תלוי בתום לבו של הפונה.
- ג. חוות הדעת המשפטית ראוי שתיתן בכתב. כדי שעצה משפטית תקנה לאדם העומד לדין פלילי את האפשרות ליהנות מן ההגנה של טעות במצב המשפטי, עליה להיות רצינית על פניה, ולפיכך, מן הראוי שבדרך כלל תהיה חוות דעת משפטית בכתב, בידי של האדם המסתמך עליה.
- ד. יש לבחון, האם הנאשם נקט אמצעים אחרים,

ובדיני המסים העקיפים בפרט. שכן, רשות המסים מגישה כתבי אישום נגד יבואנים בטענה של התחמקות מתשלום מסי יבוא, ובמקרים כאלה תישאל השאלה, עד כמה ובאיזו מידה ייעוץ משפטי מקדים - יועיל. ■

האמור לעיל מהווה מידע כללי, והוא אינו מהווה חוות דעת משפטית. לקבלת ייעוץ משפטי יש לפנות לעורך דין עם מלוא פרטי המקרה הספציפי.

הכותב עו"ד גיל נדל הוא עורך דין העוסק בדיני יבוא ויצוא, מסים עקיפים, דיני סחר חוץ, הובלה ושילוח בינלאומי וקניין רוחני, ומשמש כיועץ המשפטי של לשכת סוכני המכס והמשלחים הבינלאומיים - תל אביב. אפשר להוריד מאמרים נוספים, פרי עטו של עו"ד גיל נדל, באתר האינטרנט: www.nadel-law.co.il

בהתרחשות הרלוונטית, כפי שהובאה בכתב האישום. כמו כן בית המשפט מצא, כי חלק מן הנאשמים לא נועצו ישירות עם עורך הדין ואף לא ביררו את נסיבות ההתייעצות ואת היקפה. בית המשפט קבע, כי על פי הלכת טגר, שבה נדחתה טענת טעות במצב המשפטי, אשר התבססה על עצה משפטית שניתנה שלא בהקשר הקונקרטי, הרי אין מקום לטענה, כי חלק מן הנאשמים הסתמכו על מנכ"ל היצרנית ועל התייעצותו עם עורך הדין, כלומר, אי-אפשר היה בענייננו להסתמך על עצה שניתנה לאחר.

לאור כך, בית המשפט קבע, כי החברה היצרנית והמשווקים לא הוכיחו, שהם עמדו בדרישת מסירת תשתית העובדות המלאה לעורך הדין, ולא הוכיחו כי הטעות הייתה בלתי נמנעת באורח סביר.

לגופו של עניין, בעניין הספציפי של מתן המלצה חד-צדדית על מחיר מינימום, בית המשפט קבע, כי הפניית המלצה "חד-צדדית" למשווקים אינה מהווה הסדר כובל בהכרח. ואולם, עצם העובדה, שהיצרן מוסר המלצה בעת שהמשווקים יושבים יחדיו, מגדילה את הסיכוי להתגבשות הסכמה בדבר אימוץ המלצה, ואינה גורעת מהיווצרות הסדר כובל, כאשר בפועל מושגת הסכמה. לכן בדיעבד, עצת עורך הדין לא התגלתה כטובה לאור השתלשלות העניינים.

להלכות אלו קיימת משמעות רבה בדיני המס בכלל,

